

МИКОЛА МІХНОВСЬКИЙ ЯК ІДЕОЛОГ ДЕРЖАВНОЇ САМОСТІЙНОСТІ УКРАЇНИ

Актуальність теми. Останнім часом, демократичні процеси призвели до помітної політизації суспільства, зростання ролі об'єднань громадян, посилення інтересу до історії суспільно-політичного руху в Україні, відновлення державницької ідеології. Така діяльність актуалізувала вивчення засад суспільно-політичного руху за створення незалежної української держави, змусила переосмислити його концепцію загалом. Важливу роль у його становленні відіграв Микола Міхновський. Він одним з перших обґрунтував необхідність і обумовленість боротьби за державну самостійність України. Дослідження цієї теми сприятиме об'єктивному висвітленню історії становлення та розвитку українського суспільно-політичного руху, дозволить переосмислити значення діяльності М. Міхновського, позбутися спрощених оцінок та поверхового розуміння запропонованих ним теорій, які зустрічаються в історіографії. Більше того, кожен національно свідомий українець має критично опрацювати і взяти на теоретичне озброєння спадщину цього корифея.

Саме вчені української діаспори, які були особисто знайомі із М. Міхновським, розпочали вивчення його життєвого шляху та діяльності. Подальший аналіз діяльності лідера українських самостійників можна зустріти у працях Р. Бориса, В. Свтимовича, З. Стефаніва, М. Падалки, Д. Дорошенка, П. Мірчука, З. Книша, В. Андрійвського, О. Стови та інших.

Мета дослідження полягає в аналізі становлення, участі та ролі М. Міхновського у суспільно-політичних процесах Наддніпрянщини кінця XIX – першої половини XX ст. у дослідженні його внеску у розвиток політичного вчення в Україні, у розвиток концепції української державності.

Завдання дослідження полягає у здійсненні аналізу політичної діяльності й праць М. Міхновського, особливо публіцистичного твору «Самостійна Україна», визначенні особливостей концепції українського націоналізму.

Об'єктом дослідження є постать М. Міхновського як суб'єкт політичного простору, як апостол новітнього українського націоналізму і зокрема української державності.

Предметом дослідження є суспільно-політичні погляди й праці діяча, їхня роль у становленні політичної думки в Україні.

Микола Міхновський був відомим українським політичним й громадським діячем, публіцистом, адвокатом, основоположником, ідеологом і лідером ультранационалістичного українського руху. Світогляд Міхновського сформувався під впливом батька, котрий виховував його в «самостійницькому дусі». Батько свято беріг національні традиції й сміливо проводив богослужіння українською мовою. Ще першокурсником він став членом «Молодої громади», і долучився до українського визвольного руху. А в 1891 році вступив у таємну студентську організацію, котра стала «Братством Тарасівців». Міхновський був одним з ідеологів і проповідників братства. Він займався розробкою ідеологічної платформи під назвою «Средо молодого українця». Однак, організація припинила своє існування у 1893 році [8].

Наприкінці 1899 року Микола Міхновський разом із Д. Антоновичем заснували першу радикальну самостійницьку українську партію несоціалістичного спрямування – Революційну українську партію. А у 1900 році М. Міхновський у Полтаві й Харкові виголосив промову, що вийшла окремою брошурою під назвою «Самостійна Україна» і стала програмним маніфестом українського націоналізму. «Самостійна Україна» – перший в історії української політичної думки радикальний документ, у якому декларувалася готовність силоміць боротися за відновлення державності і обґрунтовувалося, враховуючи міжнародне право, законність виходу України із союзу з царською Росією. Однак, націоналістична вимога «Україна для українців» і прагнення до насильницького шляху досягнення проголошених цілей викликало критику членів партії [4, с. 65].

На думку Міхновського, необмежена свобода всебічного розвитку людини, її найліпшого матеріального добробуту може надаватися тільки в державі «одноплемінного національного змісту». Розквіт індивідуальності можливий лише у державі, для якої плебанія індивідуальностей є основною метою. Кожна нація прагне проявити себе у формі незалежної самостійної держави. Таким чином, державна самостійність являє собою головну умову існування нації, державна незалежність – національний ідеал у сфері міжнародних відносин [5, с. 388].

Заслуга М. Міхновського полягає в тому, що він, залучаючи юридичні, економічні, політичні аргументи, створив із уже існуючих елементів самостійницької ідеї нову політичну ідеологію, яка ставила за мету створення незалежної Української держави. При цьому здобуття незалежності не було самоціллю запропонованої ним ідеології, а лише шляхом досягнення максимального захисту національних інтересів. Тим самим політик пропонував новий погляд на принципи та ідеологію українського суспільно-політичного руху в цілому. Виклавши у своїй праці «Самостійна Україна» політичну концепцію створення незалежної Української держави з її подальшим вдосконаленням у наступні роки, М. Міхновський розробив нову ідеологію, в основі якої лежали національна єдність та національні інтереси. Завдяки такому підходу він став основоположником нової політичної течії – українського націоналізму як руху за захист національних прав та інтересів [1, с. 13].

Для Міхновського українська національна держава – це не засіб, а мета, до якої треба прагнути. Оскільки, у своїх працях М. Міхновський виклав концепцію докорінного реформування суспільного устрою на українських землях. Вона передбачала запровадження нової організації суспільства, яка ґрунтувалася б на широких демократичних засадах і втіленням якої була б саме національна держава. Тим він відрізнявся від різного роду українофілів («соціалістичного типу»), для яких соціальні й культурні питання стояли на першому місці, а не питання державотворення. Наступним етапом поширення ідей самостійності Микола Міхновський вважав створення української армії. При цьому ним спеціально звертається увага на питання армії. Тому в 1917 році він приділяв велику увагу створенню українського війська. Окрім того, він також зазначає, що наші втрати на полі культурному, духовному були дуже великі й вели до руйнування української нації. І в цьому є вина інтелектуальної еліти, яка не виявляла стійкості. Він зазначав, що в історії української нації інтелігенція раз у раз грала ганебну й сороміцьку роль. Зраджувала, інтригувала, але ніколи не служила своєму народові, ніколи не зважала на свої інтереси й інтереси цілої нації, ніколи не хотіла добачати спільності тих інтересів. Міхновський також наводить чисельні приклади, коли українські інтелігенти йшли на службу до чужинців. «Чи можемо зрівняти війну, пошесть... із оцим масовим відступництвом інтелігенції?» – запитував Міхновський. А хіба зараз ці слова не звучать актуально? Хіба мало українців йшли і йдуть на службу до росіян? І не тільки... [2]. Незважаючи на непрості обставини в яких опинилися українці, Міхновський завжди вірив, що вони здатні знайти в собі сили, аби протистояти денационалізації й добитися створення своєї незалежної держави.

Не менш важливої уваги теперішньої національно свідомої молоді заслуговують «Десять заповідей УНП», складених ще Міхновським у 1904 році. Вони мають вагомe значення для розуміння політичної позиції автора й українського націоналізму в цілому. У цих заповідях, по суті, узагальнено багатовіковий досвід змагань за національну ідею і національний ідеал. У своїй діяльності Міхновський сповідував їх впродовж усього життя [3, с. 10-12].

На ідеях М. Міхновського після визвольних змагань 1917–1921 роках виховувалося нове покоління українських патріотів. Український націоналізм став багатовимірним поняттям, основою якого була ідея національного визволення. Саме його концепції, які були розвинуті та збагачені новим змістом, подальшою творчою працею ідеологів українського націоналізму, заклали основи ідеології та політики, і заклали фундамент для виховання нового покоління української нації.

Висновки. Усе життя Міхновському довелося відстоювати ідеї, які не підтримувала більшість. Він був змушений увесь час «йти проти течії». Діяч отримав стійку репутацію складної людини, з якою важко спілкуватися. Його критикували, висміювали, відштовхували. Після себе він залишив зовсім невелике дуже творче наслідування. Й тим не менш, його роботи склали цілу епоху в українській соціально-політичній думці. А його постать назавжди залишиться в історії України. Спадщина М. Міхновського як ідеолога українського націоналізму – це той морально-ідейний заповіт, на якому повинно виховуватися нове покоління української молоді. Національна ідея – духовний стрижень в інтелектуальному поступі української нації. Втілення української національної ідеї – це споконвічна мрія багатьох поколінь українського народу на чолі з його великими провідниками.

Список використаних джерел

1. Бутенко А. П. Еволюція поглядів М. Міхновського на українську державність та шляхи її практичної реалізації : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01. Черкаси, 2006. 20 с.
2. Кралок П. Ідеолог Микола Міхновський. До сторіччя брошури «Самостійна Україна». URL: https://www-radiosvoboda.org.cdn.ampproject.org/vs/www.radiosvoboda.org/amp/30651733.html?usqp=mq331AQHKAFAQrABIA%3D%3D&_js_v=0.1#amp_tf=Джерело%3A%20%251%24&aoah=16063501166832&csi=1&referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com&amshare=https%3A%2F%2Fwww.radiosvoboda.org%2Fa%2F30651733.html.
3. Міхновський М. Самостійна Україна. Справа української інтелігенції / упоряд., передм. П. Я. Яременко. Київ: МАУП, 2007. 349 с.
4. Скрипникова Л. В., Тутік Л. С., Гринчак М. О. Політологія: навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2014. 272 с.
5. Хрестоматія з історії політичних вчень: посібник / упор. Та автор коментарів Уривалкін О. М. К.: Лакор, КНТ, 2008. 456 с.
6. Шляхтун П. П. Політологія: історія та теорія: підручник. К.: Центр учбової літератури, 2010. 472 с.
7. Юринова І. Постать Миколи Міхновського в історії України. URL: <https://h.ua/story/343881/>